

énekeljék az új világ dalát, kiesett kezéből a toll, ajakán elnémult a szó, és elérkezett a maga megénekelte helyre:

Valahol, egy régi templom
hideg belsejében
titkot őrző szent vagyok.
Egy rejtett fehér oltáron,
a templom csendjében
elhagyott, kopott alakom
tört glóriával,
hervadt virágok közt
már régen nem ragyog.

Mögöttem csend. Bennem titok.
Mélységes mélyen hallgatok.

Brassóban, 1945. április 25-én halt meg Fekete Lajos. Sorsa anyyira a vándor útja volt, hogy még halálában is vándorlásra kelt, mert Székelyudvarhelyt, a családi kriptába helyezték örök nyugalomra. Ott hallgat immár harminc esztendeje mélységes mélyen, de emléke ki-kiszáll a hervadt virágok közül és emlékeztet egy, a vándorútból kidőlt drága útitársunkra.

SZABÓ SÁMUEL

A DEMOGRÁFIA IDŐSZERŰ KÉRDÉSEI

1 A demográfia kialakulása, feladatai

A demográfia vagy népesedéstudomány a társadalomtudományok egyik interdiszciplináris ága. Mintegy 50 éves múltra visszatekintő alapos kutatásra támaszkodik, mely egyesíteni kívánta mindazokat a szakembereket, akik hasznos megfigyeléseikkel megvilágíthatják a XX. századi népességnövekedés problémáit s javaslatokkal segíthetik az illetékes állami és nemzetközi szerveket e problémák megoldásában.

Az 1927-ben Genfben tartott első nemzetközi demográfiai kongresszus dokumentumkötetének előszava arra mutat rá, hogy ezt a tudományágat az egyre mélyülő társadalmi krízis hozta létre: „A föld minden földrajzi tájának az emberi népesség eltartása szempontjából való befogadó képessége korlátozott. E népességek azonban szünet nélkül növekednek, s a növekedés olyan társadalmi, gazdasági és politikai helyzetet teremt, mely azzal fenyeget, hogy alapvetően megváltoztatja jelenlegi civilizációnkat, s lehetséges, hogy azt végül meg is semmisíti.”

Mircea Malița román demográfus szembeszáll e tudomány művelőinek pesszimista végkövetkeztetéseivel, de elismeri, hogy a népe-

sedés-növekedés problémáit valóban ebben a legszélesebb keretben: a társadalom, a közgazdaság, a politika és a civilizáció összefüggésében kell vizsgálni. A jelenkori demográfia problémáit 1973—1974 folyamán négy részletvizsgálat négy olyan kongresszuson vetette fel, amelyeket az Egyesült Nemzetek védnöksége alatt tartottak. E részlettémák:

a) a népesedés és a társadalomfejlődés (Kairó, 1973. június)

b) a népesedés és a család (Honolulu, 1973. augusztus)

c) a népesedés, a környezet és a gazdasági tartalékok (Stockholm, 1973. szept-okt.)

d) a népesedés és az emberi jogok (Amsterdam, 1974. január)

e) a népesedés problémája (Bukarest, 1974. augusztus)

2 A jelenkori népességnövekedés problémái

A népességnövekedés problémája leginkább történeti áttekintésben érzékelhető. Az erre vonatkozó múltbeli becslések és jelenkori statisztikai felmérések leegyszerűsített képe a következő:

1650-ben az emberiség lélekszáma mintegy 500 millió

1750-ben mintegy 750 millió, egy évszázad alatt tehát 50 százalékos növekedés következett be;

1850-ben kb. 1200 millió ember élt a földön; e század folyamán a növekedés még aránylag lassú, 60 százalék — tehát csak 10 százalékkal több, mint előbb;

1950-ben a lélekszám elérte a 2500 milliót, a növekedés 100 év alatt túlhaladt a 100 százalékon, a lakosság akkor már 86 évenként kétszereződött.

A gyorsult növekedésből adódó problémákra már a II. világháború végén kezdtek felfigyelni, de a termelés növekedése akkor még megfelelt a lakosság 0,8 százalékos növekedésének.

1974-ben azonban már 3900 millió ember él a földön.

1975-re számítható a 4000 milliós szám — 1985-re pedig az 5000 milliós szám elérése. A megkétszereződés 35 évenként következik be, s az évenkénti növekedés túlhaladt az évi 2 százalékon. Ez a helyzet kb. 10 éve készütségbe hozta a demográfiát. Az 1965-ben tartott belgrádi kongresszus óta a népességnövekedés a nemzetközi tudomány és politika egyik fő kérdése.

Az Egyesült Nemzeteknek nemrégén elhunyt volt főtitkára, U Thant 1969-ben az Egyesült Nemzetek közgyűlésén egybefoglalta azokat a sürgető feladatokat, amelyeket más, nagy válságokkal együtt a népesedésrobbanás vetett fel. „Azon információk szerint, amelyekkel rendelkezem — mondotta —, az Egyesült Nemzetek tagjainak még egy évtized áll a rendelkezésére ahhoz, hogy régi harcaikat elfelejtsék és a világméretű együttműködést elkezdjék, a fegyverkezést megállítsák, az életteret megjavítsák, a népesedésrobbanást alacsonyabb szintre szállítsák és a fejlődésnek a szükséges indítást megadják. Ha egy ilyen világméretű partnerség 10 év alatt nem fog kialakulni, attól félek — a felvetett problémák olyan kiterjedést nyernek, hogy megoldásuk túlhaladja az emberi lehetőséget.”

A népesedési világprobléma egyik fontos vonatkozása fejeződik ki e szavakban: törekedés a robbanásszerű népességnövekedés megállítására. Ez alatt sokan a házasságtervezést, a születendő gyermekek számának józan belátás alapján való korlátozását értik. Ismerek

tes, hogy már 1799-ben a növekvő pauperizálódás ellenszerét Malthus Tamás (anglikán lelkész és közgazdász) a születéskorlátozásban látta, még ma is megtalálható ennek a haladásellenes érvnek a visszhangja. A. Sauvy francia demográfus idézhető, aki rámutatott arra, hogy a történelem nem ismer egyetlen olyan esetet sem, amelyben a lakosság stagnálása vagy csökkenése gazdasági fellendülést okozott volna. A tudósok nagy része és köztük a szocialista országok tudósai is azon a nézeten vannak, hogy a gazdasági tevékenység növelése útján kell előrehaladni és így biztosítani a növekvő emberiség életét. Nem a föld eltartó képessége korlátozott, hanem a jelenlegi termelési mód és a megtermelt javak elosztása, s ezen a téren kell az egész emberiség érdekében forradalmi változásnak következnie.

A forradalmi változás szükségességét emelik ki azok a demográfiai vizsgálatok, amelyek a születések száma és a szegénység összefüggését vizsgálják meg. Világméretben az a helyzet, hogy míg Európa és Észak-Amerika országaiban, ahol a szociális össztermelés egy főre számított értéke mindenütt évi 500 dollár felett van, az 1000 lakosra eső születések száma évente 12—22 között van. Ázsia, Afrika és Latin-Amerika országaiban viszont az évi születések száma 1000 lakosra eső 40 és 50 közötti, azaz ott van magas születésszám; ahol az egy főre eső össztermelés a legtöbb esetben évi 100 és 200 dollár közé esik.

3 Törekvések a népességnövekedés problémái megoldására

A gyakorlati megoldások keresése szükségessé teszi, hogy a népesedéstudomány világfórumai külön kutassák a népesedési és külön a megélhetési vonatkozásokat.

Az 1974. évet „nemzetközi demográfiai évnek” nevezték azért a két nagy kongresszusért, amelyen át az Egyesült Nemzetek szervezete mozgósítani kívánta az összes nemzeteket és szervezeteket az emberi megoldások megtalálása érdekében. Az első 1974 augusztusában a bukaresti demográfiai kongresszus volt, mely a népesedési problémáját helyezte előtérbe, a második 1974 novemberében a római világélelmezési (FAO) kongresszus, mely a megélhetési legegyszerűbb és legsürgetőbb feladatait vizsgálta.

A demográfiai kongresszus arra mutatott rá, hogy bár a jelenleg leggazdagabb kapitalista országok és a harmadik világhoz tartozó lelszegényebb országok népesedési jelenségei között vannak statisztikailag azonosnak tekinthető jelenségek — mint pl. a megapolitások kialakulása, a nagy városokba való korlátlan beözönlés —, a jelenségek mögött lévő okok és a jelenségek által megkívánt megoldások alapvetően mások. A népesedés krízisjelei közül a legsúlyosabb a harmadik világ városiasodása, mely éppen az ellenkezője annak, ami a szocialista társadalmak városépítésében végbemegy. Számbavehető és a szükségletnek legminimálisabban megfelelő építkezések nélkül 10 év alatt kb. 400 millió ember özönlött be a harmadik világ nagyvárosaiba.

A harmadik világ népesedési kérdéseivel foglalkozott 1974 júniusában az ökümenikus „Egyház és Társadalom” gyűlés is, ahol az indiai S. Parmar professzor abban látta a megoldás útját, ha a harma-

dik világnemzetek tudatos nyiszembefordulnak, a kapitalista által, a jelenlegi település-rend felhasználásával a minden embert foglalkoztató kézi munka teljes felhasználására építik a maguk önálló társadalmi gazdasági fejlődését. Ugyan a nemzetek közötti együttműködés a bükkaréti demográfiai kongresszus, Nicolae Ceaușescu államelnökünk által a kongresszus megnyitására kifejtett alapelvei a magázáró dokumentumában is kiemelte, s a demográfiai gondolkodás egyik fontos orientációs pontjaként hangsúlyozta. Eszerint a különböző államok között olyan nagy különbségek állanak fent demográfiai helyzetük tekintetében, hogy a demográfiai politikát, mindenütt a saját helyzet és lehetőségek szerint kell meghatározni, s azt a nemzeti politika, különösen a gazdaságpolitika szuverenitása alapján kell kidolgozni.

A kongresszus a demográfiai krízis megoldása érdekében tehát az átfogó globális megoldás helyett a *nemzeti demográfiai politika* által határozott, országonként kidolgozott konkrét intézkedések gyakorlatiassága mellett foglalt állást. Továbbmenően a gyakorlati megoldás szükségessé teszi minden egyes ember és család *demográfiai felelőssége* elismerését.

A világelelmezési kongresszus ezeket az eredményeket építette tovább, amikor a jelenlegi és jövő emberiség élete biztosítására a nemzetközi összefogást, igazi szolidaritást sürgeti. Mindaz, ami eddig ezen a téren történt, teljesen elégtelen.

Az élelmezési világszolgatök tükrében nem tekinthető elméletinek a gazdagok és szegények megkülönböztetése. E statisztika szerint 1100 milliót tesz ki ma a gazdag emberiség száma s 2800 milliót a szegénység. A „gazdagság” a naponkénti elegendő táplálékot jelenti, beleértve az élet fenntartásához szükséges fehérjét, napi 20 gramm proteint. Hogy a gazdag világ megtermelhesse a szükséglet négyeszeresét kitevő húsadagjait, gabonát használ állattenyésztésre; az éhségzóna lakóinak viszont nem jut elegendő kenyér: India gabonafogyasztása személyenként évi 150 kg. Az emberi szolidaritás parancsát így fogalmazta meg a múlt évben egyik holland teológus: gyülekezeteinkben öntudatosítanunk kell azt, hogy hetenként 2—3 húsételnél több ma bűn, mert elvonja testvéreinktől az élelmet.

Mit kell ez adatok, helyzetek, jelenségek összefüggésében a mai egyháznak tennie? Visszatérő jellege mögött ott áll a világ és egyház kettősségében való gondolkodás mint makacsul kitartó, régies örökség, amely nehezen formálható át evangélium szerinti egység-szemléletre. A *kérdést* ezért a keresztény nevelőmunka érdekében most sem kell elmellőznünk.

Az első feladat az, hogy az egyház tagjai és pásztorai ne tartozzanak azok közé, akik tájékozatlanul és értetlenül néznek a mai világ problémáira. A művelődés, amelynek folyamába beletartozik az egyháztagnak is, az emberi szolidaritás kiépítésének eszköze, melynek szélső határa addig terjed, amíg ez a szolidaritás reális. Pál apostol korában a macedóniai gyülekezetek megelégedhettek azzal, hogy a jeruzsálemi szegénységet, a palesztinai aszályt és éhínséget tartásuk számon. Ma már — ugyanezen az úton haladva — nem elégedhetünk meg azzal, ha tekintetünk és felelőségünk csak egy-két tengeren hatol keresztül, hanem minden világtengert és a világ tengernyi nyo-

morúságát kell az együttgondolkodás, együttérzés, együttcselekvés érdekében számon tartanunk.

A keresztény ember és az élő gyülekezet a szeretet parancsa alapján igyekszik megismerni a nagy embercsalád sürgető problémáit és hozzájárulni képessége szerint ezeknek a megoldásához. De ez csak akkor lehetséges, ha fedezetét, a testvériséget, kifejező önzetlen tett, az élet adja meg.

SZÓSZÉK – ÚRASZTALA

MINDVÉGIG

Mt 24, 13

Egyszer azt olvastam, hogy a halál az a végleges szünetjel, mely bennünk örökre megszakítja azt az életdallamot, mely emberi létünk utolsó akkordjaként lezárja szemeinket. A szerző csak annyit ajánl: amíg élsz, egy célod legyen: a hosszú és tartalmas élet megvalósítása.

Húsvétra készülve, mélyen megrázott mindaz, amit a könyv elolvasása bennem felébresztett. Vajon csak múltó életdallam az életünk, mely ha elszakad, vége van mindennek? Vajon nincs más kiút és a vigasztalás csak a hosszú és tartalmas élet, minden jutalom nélkül? Ezért a keresztény ember hitével, reménységével és bizonyosságával szeretném számotokra Jézussal megmutatni az örök életet, az üdvözülés áldott tudományát.

Hitünk szerint az, ami bennünk és belőlünk megmarad, az a lélek, amit senki és semmi hatalom nem vehet el tőlünk, mert a testet el lehet pusztítani, de a lelket nem. Az orvos a betegségben találja meg az életnek véget vető okot.

A hívő keresztény ember számára Isten éppen húsvétban mutatta meg a végső és megdönthetetlen utat és nagy igazságát: „Aki mindvégig állhatatos marad, üdvözü.”

Talán a fentiekből megérettük, hogy nagy ünnepeink közül miért van olyan mély, gazdag és megrázó jelentősége húsvétnek. Ha máskor nem, ezekben a napokban, amikor elhalt szeretteinkre jobban gondolunk, mint bármikor, szeretnénk életünkkel, cselekvéseinkkel, bizonyágtevésünkkel az örökkévalóságról megtudni valamit, szeretnénk a síron túlra is látni és bizonyágot szerezni arról, hogy a koporsóval nem zárul le életünk. Választ a Jézus életéből és tanításából kell kapnunk, mert Ő nem a halál, hanem az Élet fejedelme, aki megmondotta, hogy van a halálon túl élet, de hogy részese lehess, mindvégig állhatatosnak kell lenned Isten országa szent ügye mellett.

Gondoljunk az Ő életére, milyen nehéz volt a kísértést legyőzni, amikor az minden földi jót ígért, ha megtagadja Istent. És aztán három évig hirdette az evangéliumot egyszerűen, szomjazva, éhezve, nemegyszer számkivetetten! És amikor virágvasárnapján bevonult Jeruzsálembe, megtépett, színehagyott ruháján vastagon állt az út pora, sovány és széltől, naptól cserzett arcán végigömlöttek az elébe szórt